

Petr Brandl: Příběh bohéma

recenze výstavy

Díla malíře Petra Brandla (1668 – 1735) lze spatřit na oltářích chrámů, kostelů a kaplí, v interiérech hradů i zámků či v expozicích galerií a muzeí. Příběh tohoto umělce vzbuzuje zájem odborníků i laické veřejnosti a je opředen určitým mýtem. Proč? Snad z důvodu výjimečného talentu v cizině neškoleného malíře, který přesto maloval srovnatelně s nejlepšími soudobými italskými, nizozemskými či španělskými mistry? Nebo se tak děje na základě reálií jeho života a Brandlovo počínání je nesrozumitelné lidem současnosti? Dává odpovědi na tyto otázky výstava Petr Brandl: Příběh bohéma?

Expozice v prostorách Valdštejnské jízdárny na Malé Straně je největší přehlídkou malířova díla od obdobného projektu z roku 1969 v Jízdárně Pražského hradu. Obě výstavy, pořádané Národní galerií v Praze, od sebe dělí více než 50 let. Je proto zajímavé sledovat posun vnímání Brandlovy osoby a jeho tvorby, vyvíjejících se estetických měřítek galerijních kurátorů i technických možností nutných pro architektonické řešení výstavního prostoru. Během několikaleté přípravy projektu, která jistě vyžadovala mnoho sil a schopností těch, kteří se na ní podíleli, bylo mimo jiné restaurováno více než dvacet obrazů – i proto je výstava koncipována jako těsný kontakt s Brandlovou tvorbou, bohemstvím a dobou, ve které umělec žil. Obrazy jsou v nepravidelném geometrickém uspořádání instalovány oboustranně přímo, s výjimkou rozměrově největšího díla Historie Josefa Egyptského (SHZ Jindřichův Hradec) samostatně umístěného v odděleném prostoru. Popisky jsou výrazné a doprovodný text rozdělený tak, že je souběžně vyprávěn příběh malíře i bohéma. To umožňuje osobnost Petra Brandla vnímat ve všech souvislostech.

Vystavená díla, doplněná o ukázky tvorby umělců, kteří Brandla ovlivňovali, jsou instalována chronologicky. Lze jimi sledovat seznámení s rodinnou uměleckou tradicí – např. miska s portrétem císaře Leopolda I. (NM Praha) a kalich (Biskupství litoměřické) od zlatníka Marka Hrbka, malířova strýce. Brandlovo mládí je připomenuto mj. kopií Bassanovy Alegorie léta (SZ Libochovice) od jeho učitele a zároveň správce pražské hradní obrazárny Kristiána Schrödera, Brandlovou (?)

výslednou kopií díla Kristus na Hoře Olivetské od Domenica Fettiho a zavěšenou vedle originálu (2x SPH Praha) i obrazem s námětem Zvěstování Panně Marii (Svatá Hora u Příbrami, poutní areál kláštera redemptoristů) v symbióze vystaveném s tematicky totožným dílem od Karla Škréty (Jičín, kostel sv. Ignáce). Časy galantních dobrodružství, uměleckého zrání a kolegiality i společenských kontaktů s urozenými mecenáši a představiteli církevních řádů jsou mj. zastoupeny obrazy Tři ženy a lovec (Vyšší Brod, cisterciácké opatství), Muž s dýmkou (SZ Jaroměřice nad Rokytnou), Kuřák (Praha – Strahov, klášter premonstrátů) a díly malovanými společně s Janem Vojtěchem Angermeyerem – Zátíší s květinami ve váze se dvěma mrtvými hejly a Zátíší s mrtvým strakapoudem a pěnkavou (2x SZ Krásný Dvůr). Doplnuje je např. plátno Michaela Václava Halbaxe – Simeon s Ježíškem (Vyšší Brod, cisterciácké opatství) pro zajímavé porovnání s Brandlovým obrazem stejného námětu (NG Praha).

Výběr z Brandlovy portrétní malby a monumentálních oltářních pláten se jeví jako alternativní a relativně nevyrovnaný. Brandlem namalovaných autoportrétů je vystaveno několik - z malířových mecenášů z řad aristokracie je sice vizuálně představen hrabě František Antonín Špork (SHZ Frýdlant), ale při pohledu na Brandlův portrét Jana Samuela Františka Wussina (OG Liberec) se společně instalovanou podobiznou hraběte Jana Františka Kolowrata-Krakovského (zámek Rychnov nad Kněžnou, sbírka Kolowratů-Krakovských) od Philipa Christiana Bentuma, je zřejmé, že Bentumova úloha v Brandlově životě i uměleckém vývoji a zároveň výraznější vyjádření mecenátu aristokracie mohly být spíše prezentovány protějškovými rodinnými (skupinovými) podobiznami hraběte Ferdinanda Hroznaty Kokořovského z Kokořova s dětmi (Česká republika, soukromá sbírka) od Brandla a hraběnky Adléty Kokořovské roz. baronky z Piezenau s dětmi (Česká republika, soukromá sbírka) od Bentuma.

Brandlova díla vytvořená pro donátory z řad církve jsou prestižně zastoupena oltářními plátny Smrt sv. Benedikta, Smrt Poustevníka Vintíře a Nalezení a převezení ostatků sv. Otmara a jejich oslavení z kostela sv. Markéty benediktinského kláštera v Praze-Břevnově. Z jiných významných děl nechybí Křest Kristův (Manětín, kostel. Sv. Jana Křtitele), Nejsvětější Trojice s Pannou Marií, sv. Augustinem, sv. Tomášem z Villanovy a sv. Zuzanou (Lnáře, kostel Nejsvětější

Trojice), Vidění sv. Luitgardy (Kutná Hora – Sedlec, kostel Nanebevzetí Panny Marie), nedávno objevený Křest Kristův (Żabów v Polsku, kostel sv. Jana Křtitele) aj. Nevystaveno je známé Klanění tří králů (Smiřice, zámecká kaple Zjevení Páně) a také Brandlovy podobizny mecenášů z řad duchovenstva – např. opata Otmara Zinkeho (Broumov, benediktinské opatství sv. Václava). Zřejmá je také nepřímá kvantitativní úměra (to platí i pro některé regiony) zapůjčených děl z hlavního města proti celkovému počtu Brandlem namalovaných do interiérů pražských kostelů i klášterů a na svých místech dosud dochovaných.

Petra Brandla posléze bohémství dostihlo – dluhy, útěk před věřiteli, spory s manželkou, vězení, zmíněn je i jeho neúspěšný podíl na těžbě zlata v Jílovém u Prahy. Na příkladu obrazů s totožnou podobou Kající Máří Magdalény je potvrzen Brandlův věhlas mezi následovníky, ale není zastoupeno malířovo dílo posledních třech let jeho pozemské pouti – mohly být např. vystaveny obrazy Matka Bolestná či Ukřižovaný Kristus (2x Nový Bydžov, Městské muzeum a galerie), objevené v sedmdesátých letech 20. století.

Expozice dává, více reprezentativní než monografickou formou, odpovědi na otázky (pokud je chceme položit) týkající se Brandlovy tvorby i jeho životního osudu, pomáhá jej pochopit a proto výstava Petr Brandl: Příběh bohéma stojí i za opakovanou návštěvu. Je to výjimečný zážitek.

Petr Brandl: Příběh bohéma – Valdštejnská jízdárna v Praze na Malé Straně ve dnech 20. 10. 2023 – 11. 2. 2024, kurátorka výstavy: Andrea Steckerová, architekti výstavy: Roman Brychta, Markéta Mráčková, Barbora Šímová, grafici výstavy: Kristina Ambrozová, Štěpán Malovec

Autor textu: Stanislav Vaněk